

Karel Hynek Mácha

(1810 – 1836)

rozbor díla **Máj**

Příklady přelomových básnických prvků

Tragédie tří lidí

Sok – otec můj! Vrah – jeho syn

on svůdce dívky mojí!

Obvinění společnosti

Neznámý mně. - Strašný můj čin

pronesl pomstu dvoji.

Proč rukou jeho vyvržen

stal jsem se hrůzou lesů?

Či vinu příští pomstí den?

Či vinou kletbu nesu?

Ne vinou svou!

Autorovo myšlenkové ztotožnění s hrdinou

Je pozdní večer – první máj -

večerní máj – je lásky čas;

hrdliččin zve ku lásce hlas:

„Hynku! - Viléme!! - Jarmilo!!!

Kategorie času, strach z budoucnosti

„Budoucí čas?! - Zítřejší den?! -

Co přes něj dál, pouhý to sen,

či spaní je bez snění?

Snad spaní je i život ten,

jenž žiji teď; a příští den

jen v jiný sen je změni?

Či po čem tady toužil jsem,

a co neměla šírá zem,

zítřejší den mi zjeví?

Kdo ví? - Ach žádný neví!

Dynamická slovesa, pohyb, napětí

Vyšlehlého slunce rudá zář

zločince bledou barví tvář

a slzy s oka stírá

jenž smutně v dálku zírá...

Spojování protikladných představ

„... až posléz v bledé jasno plyne“

„Na bílé zdě stříbrnou zář...

... však hluboko u věží temno pouhé“.

Kupení podobně znějících slov

O lásce šeptal tichý mech...

Eufonie

„O lásce čeptal tichý mech

kvetoucí strom lhal lásky žel...“

Ach zemi krásnou, zemi milovanou,

kolébku mou i hrob můj, matku mou,

vlast' jedinou i v dědictví mi danou,

šírou tu zemi, zemi jedinou! - „

Opakování celých celků, hudebnost ve verši

Čechové jsou národ statný,

nepřemožen český voj.

Nechť se s vítězstvím rozloučí,

proti němuž český boj.

Čech kde stojí, krutá bitva

tamt', i mnohý slavný čin

Čechové jsou národ statný,

a Ty Čechů věrný syn!

Užívání barev

Modravé páry z lesů temných

v růžové nebe stoupají,

i nad jezerem barev jemných

modré se mlhy houpají...

Originální oxymórony

... tak bledě jasná tak jasně bledá

... umřelé hvězdy svít

... mrtvé milenky cit

Mění se vžitá pojmenování

Místo obvyklého „Májový večer“ použil Mácha „večerní máj“, čímž dosahuje představy jakéhosi magického světa.

Vztah k rodné zemi

*Ach zemi krásnou, zemi milovanou
kolébku mou i hrob můj, matku mou...*

Novočeský jamb

*Bílé dvory u velkém kolu
sem tam jezera broubí břeh
V jezeru bílých ptáků sbor,
a malých člunků rychlý běh,
až kde jezero v temno hor
v modré se dále níží.*

Vysvětlení vybraných prvků

Tragédie tří lidí

Ve vězení přemýšlí Vilém o podivném řetězci osudových náhod, které zničili jeho život. Jde o tragédii tří lidí: svedené Jarmily, oklamaného milence, kterým zavraždil otce, a zabitého svůdce, který nejprve zapudil vlastního syna a potom mu svedl milou.

Obvinění společnosti

Z dramatu tří lidí se stává drama lidské společnosti. Vilém má být popraven, protože se z otcovy viny stal loupežníkem a pomstil Jarmilu. Vraždil jako slepý nástroj osudu. Lidská společnost zná jen mechanicky uplatňované právo, neptá se po všech pohnutkách, nezajímá ji, odkud se ve světě vzalo zlo a kdo je za ně odpovědný. Tragédie tří lidí přerostla v tragédii obecně lidskou. Otázky, které Vilémovými ústy klade Mácha, jsou obžalobou celé společnosti, která nežije v souladu s řádem přírody.

Autorovo myšlenkové stotožnění s hrdinou

Mácha se se svým revoltujícím hrdinou ztotožnil ve 4. zpěvu Máje, stal se hlavním účastníkem dramatu. Zprvu objektivně vyprávěl o Jarmilině a Vilémově osudu, ale v náznacích ukazoval, že stojí za hrdinou Vilémem, nakonec třetí osobu zaměnil za první, splynul s postavou Viléma a s tragédií všech tří postav. Proto v závěru skladby politoval vedle Jarmily a Viléma i sebe a v konečném výkřiku spojil jména: *Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!*, přičemž své jméno uvedl na prvním místě.

Kategorie času, strach z budoucnosti

Kategorie času je velice zajímavým momentem. Čas je zde subjektivně prožíván, ale je třeba se zmínit, že Mácha si pod pojmem čas nepředstavuje určitou jsooucnost, ale že čas mu je jakousi formou vnitřního smyslu, základním rámcem života, bez kterého zjev nemůže být zjevem. Mácha dává najevo strach z budoucnosti, jež dýchá hrůzou. Děsí ho i pomýšlení na posmrtný život, obává se prázdnoty.

Vztah k rodné zemi

Tyto verše nejsou jen Máchovým vyznáním lásky k zemi, ale i jeho víry v konečné splynutí člověka s hmotou (zemí), z níž vyšel a do níž se opět vrací. Na tehdejší dobu je to názor převratný. Mácha nechce ve svých pochybnostech hledat útočiště u Boha, nechce si nic nalhávat. V tom je moderní.

Básnický rytmus: novočeský jamb

Mácha proti převládajícímu trofeji vytvořil novočeský jamb (na konec verše klade jednoslabičné slovo s hlavním sdělením, např. *vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas*). Máchův zpěvný verš a ryzí jazyk byl pro tehdejší básníky objevem.

Informační zdroje

Balajka, R.; kol.: Přehledné dějiny literatury I. SPN Praha 1970.

Prokop, V.: Literatura 19. a počátku 20. stol (od romantiků po buřiče). O.K. - Soft Sokolov, 2002.

Autor: Alice Fišerová, 17. 11. 2005. Kontakt: alice.fisi@gmail.com